

LUMEA ÎN CREPUSCUL ȘI RIDICAREA VĂLULUI

*Arșița** (2019) este ultima parte a unei trilogii cvasi-romanesci din care fac parte *Teofil și Câinele de lemn* (2012) și *În urmă nu mai e nimic* (2015). Amintita trilogie se remarcă prin forma hibridă a textului. Firul epic de sine stătător ce înaintează și dă contur lumii narative este întretăiat de adevărate poeme (mai mult sau mai puțin în proză). Lirismul este esențial. El complinește discursul narativ și, uneori, îl transpune în alt plan. Funcționează ca o cădere în abis, dar și ca o formă de eliberare, de detensionare a ceea ce se construiește faptic cu amănuntul. Cosmin Perța e un autor puternic, atât în poezie, cât și în roman. Aceste trei cărți (ce pot fi citite și separat) îl impun drept unul dintre prozatorii de profunzime ai perioadei pe care o traversăm. El este fundamental atipic. Uneori am senzația că se încăpățânează să nu construiască, să nu așeze lucrurile la locul lor. Dar asta e o falsă impresie. Cosmin Perța are debușeele sale. Abia acolo unde pare că lirismul izvorât din prozastica existență preia controlul, se țese cu adevărat narativitatea. E un fel de joc pe care autorul îl scoate la vedere cu scopul de a-l ascunde și mai mult. Căutarea adevăratei „aventuri” narative se dovedește a fi însăși narațiunea, romanul propriu-zis: „Spaime de sute de ani cățărându-se pe ziduri ca iedera, infiltrându-se ca igrasia până în creierul moale și crud al locuitorilor tăi. Mi-ai vrut binele, orașule, m-ai hrănit cu iluzii. Te-ai șters cu mine la fund și mă întorc la tine. Ce faci cu cerșetorii tăi, cu violatorii tăi, cu pedofilii și ucigașii tăi, orașule? Ce te faci cu copiii din canale, cu păpușile lor tăvălite printre seringi? Cu copiii despicați, ciuruți, asasinați, ce te faci? Te faci că nu știi, că nu-ți pasă, te prefaci că «se-ntâmplă»”. Citatul ar putea continua. Răul e un personaj în sine ce-și face mendrele după bunul său plac. Un personaj demn de urmărit cu atenție este fata dracului. Citez: „Fata dracului a apărut la câteva săptămâni după ce am rămas singur în coliba mea improvizată din Prund. La început m-am împotrivit, dar nu degeaba i se zice pustietate, eram atât de singur că am ales să o țin pe lângă mine. De atunci suntem cumva împreună. Când mama era însărcinată cu mine, stătea într-un leagăn și-și imagina cum o să fie băiatul ei. I-ai ieșit exact cum a vrut, mi-a zis cândva fata dracului, eram acolo și vedeam ce-și imaginează, de atunci mi-a plăcut de tine, atât de tare mi-a plăcut că te-am așteptat până acum”. Ea face posibilă o anumită dimensiune dialogică a romanului. Folosesc acest termen care poate fi considerat forțat, deoarece scrisul lui

Cosmin Perța amintește de cel al marilor scriitori ruși. Mă refer la spațiul psihic problematic și interogativ al personajelor din romanele marilor clasici ai literaturii ruse.

Dincolo de caracterul hibrid al scrierii, autorul reușește să recompună o lume prin intermediul parabolilor. Folosesc pluralul deoarece Cosmin Perța scrie oarecum fragmentar, dar asta nu sub alibiul postmodernismului, ci mai degrabă printr-o întoarcere la alt nivel la scrierile cu tentă arhaică, dar bine controlate stilistic. Acesta e și un alt atu al prozei de față. El reușește să imprime patina timpului, indiferent în ce epocă își plasează conținutul scrierii. Războiul parcă nu ar ține de un anumit interval de timp istoric – deși există referiri la unele evenimente ușor de datat. Cosmin Perța știe să povestească într-o manieră atractivă, iar simplitatea scrisului său aduce aminte de acele cuvinte care sunt capabile să exprime totul prin ele însele. Nu e puțin lucru să îți mulezi discursul pe realități diferite fără a ieși din matricea stilistică inițială (fondatoare). Mai ales când este vorba despre o trilogie, deci despre un efort și o persistență în arealul tematic de durată.

Revenind la parabole, fiecare întâlnire a personajului central cu diverși eroi poate fi considerată o intrare într-un labirint al încercărilor de ordin mistic sau simbolic. Ar fi prea puțin spus că nimic nu este întâmplător. Conduita morală a lui Teofil provoacă reacții în ceilalți dintre cele mai diverse. Uneori teamă, alteori eschivă. Răul e ascuns în celulele lumii. E pretutindeni. În faptele atroce, în gânduri, în frici ce dau naștere unor frici și mai mari. O parabolă fără închidere. Avem de-a face cu o decădere morală a lumii în cel mai profund sens cu putință: „Era după-amiază și lumina cădea oblic prin geamul murdar peste fețele lor și niciunul nu se uita în lumină. Toți se uitau în interior. La trecutul lor, la acțiunile lor reprobabile, la dramele și traumele lor. La oamenii pe care i-au ucis, la oamenii care au fost uciși lângă ei, la oamenii care au fost uciși pentru ei. La oamenii pe care nu i-au putut salva. Și nu, nu era doar neputința, nu că nu i-au putut salva, nu voiau să-i salveze”.

Cartea poate fi citită și ca un itinerariu spiritual. Drumul lui Teofil în căutarea credinței adevărate. Cele mai pline de miez sunt fragmentele problematizatoare în care eroul dialoghează cu el însuși și nu numai. Până la „revelație”, drumul e unul umbros, neclar. Nu întâmplător, în *Arșița* predomină, ca atmosferă, ceața. Neputința de a vedea înainte a celui ce tinde spre a fi un înainte văzător.

Pe scurt, firul narativ propriu-zis: Teofil face tot ce-i stă în putință ca să salveze doi copii, Marcu și Viorica, acțiunea situându-se într-un oraș aflat sub asediu militar. Cei trei se retrag undeva în munți, găsim adăpost, pe rând, la un vânător, la un pădurar și la un cioban. După nu puține peripecii, se întorc în oraș, găsim găzduire în casa doctorului Wolkonski, care, din cauza atrocităților la care asistase, căzuse în patima alcoolului. Dar cel mai important în ceea ce privește mediul de salvare e *subpământa*, un teritoriu aproape mitologic sau investit de personaje cu forțe neobișnuite. Dar orașul se află nu doar sub asediu militar. Cosmin Perța surprinde bine transformarea omului, trecerea lui prin diferite stadii. Drumul spre Dumnezeu e un fel de sumă a apocalipselor interioare. Oamenii sunt mutilați de frică, de neputința de a mai face gesturi simple. Traseul spiritual al lui Teofil se confundă cu cel al supraviețuirii. Există în roman o anumită ambiguitate cu privire la adevărata credință a protagonistului. Iluminarea, ca să fie autentică, e indisolubil legată de neîncredere. Până la urmă drumul este cel care contează, iar *Arșița* lui Cosmin Perța e cartea unui astfel de drum.

Revenind la fata dracului și la dialogurile pe care le poartă cu Teofil, pot spune că există o corelație între acestea și ceața mov ce dă naștere iluziilor. Nu e vorba doar de a nu vedea corect, obiectiv lumea din jur, ci și de a te convinge de existența unei realități personale truate de convingerile ce se insinuează în individ pe parcurs. Citez din alt debușeu poetic: „Melancolia e o substanță a neființei, melancolia e lichidul care unge roțile neputinței, melancolia nu își dorește nimic, nu există în sine, e ceva creat de glandele noastre endocrine. E neputința, e lipsa de curaj, e un garaj uriaș, abandonat, unde ai toate uneltele pentru a repara, dar și se par de căcat. Unde e cinstea ta, unde e onoarea, unde e liniștea ta? Unde e dragostea ta, unde e pajiștea pe care te vei plimba, unde e apa proaspătă din care vei bea?” Setea se va dovedi a fi una dintre temele centrale ale cărții de față.

Spre finalul cărții se declanșează un adevărat haos ce-și are originea în lipsa de înțelegere a realității în continuă deformare. Oamenii nu mai ies din casă de frica ceții mov, ce nu prezenta din punct de vedere chimic nici o deosebire față de o ceață normală: „A apărut de nicăieri, era un noiembrie ploios și rece. Prima dată a apărut ceața. O ceață mov, cum nimeni nu mai văzuse prin părțile-acelea. Era o ceață care-ți intra în suflet. N-a apucat însă să se gândească prea mult la ea, pentru că, la câteva ore după apariția ceții, și-au făcut apariția primele blindate. În urma lor veneau scormonind pământul tancuri și mai în urmă au intrat camioanele cu prelată înțesate de soldați”. Frica este cea care pune stăpânire pe tot și toate. Temperamentele oamenilor devin maniacale. Răul infiltrat pretutindeni se manifestă

printr-o sete fără leac. Personajele beau apă compulsiv, fără niciun rezultat. Setea e ceva permanent sădit în oameni. Apocalipsa, care înseamnă în același timp și revelație, constă în răul cu multe fațete al condiției omenești supusă situațiilor limită.

Setea devine un principiu universal de funcționare a lumii. Oamenii sunt infectați de propriile lor toxine existențiale. Dialogul cu răul nu conduce către o anulare a acestuia din urmă. Cel care se salvează ar trebui să-l accepte și să-l asimileze în propria experiență și în propria fiziologie. Dar răul – ce se manifestă prin setea fără sfârșit – face imposibilă reconcilierea dintre individ și ceea ce îl distruge încet, încet: „Cu toate că au băut bidonul de cinci litri de apă cu electroliți făcut de doctor înainte de plecare, setea rămăsese la fel de puternică. Beau apă, dar gâtleurile le ardeau și apa nu putea stinge dogoarea care venea dinăuntru. Copiii și Izabella sufereau cel mai mult. Teofil era obișnuit să rabde tot felul de cazne. Au încercat să țină în gură cuburi de gheață și tot degeaba, de parcă un soare mic le locuia pântecul și topea imediat tot ce intra pe esofag. Topea și pulveriza lăsând în urmă doar uscăciune și senzație de scrum pe esofag”. *Arșița* se resimte ca o mahmureală cumplită ce nu poate fi stinsă cu nimic. Ea este și viscerală și spirituală în același timp.

Atmosfera din finalul cărții e una de sfârșit de lume. Animalele mor, oamenii agonizează, caută strategii de supraviețuire într-un spațiu al extincției. Mântuirea sau măcar „iluminarea” se produce în sens invers. Teofil este prins într-o atmosferă romantic-modernistă. El, cel obișnuit să rabde atâtea cazne, este, în cele din urmă, înfrânt. Cel puțin aparent, pentru că el are perspectiva întregului. El vede orașul în culorile sale ultime, dar știe că a urca pe munte îi poate aduce eliberarea. Nu a mai optat pentru *subpământă*. Faptul că a ales să nu se ascundă poate conduce spre un final al întregii istorii situat undeva în afara cărții propriuzise. Un final alternativ pentru un cititor implicat în actul creației. Pentru el Apocalipsa poate fi *The Book of Revelation* sau ridicarea vălului.

Arșița încheie o trilogie destul de neobișnuită în raport cu ce se publică astăzi. Cosmin Perța scrie fragmentar, în rafale, este, în interiorul aceluiași capitol, și prozator veritabil și poet. Discursul său, luat în ansamblu, are forță, dinamism, persuasiune. Caznele lui Teofil din cele trei cărți amintite la început pot fi puse în corelație cu efortul autorului de a nu se lăsa controlat de o formulă unică, repetitivă. Volumele sale hibride îi asigură un loc cel puțin respectabil în proza românească de după 1990.

*Cosmin Perța, *Arșița*, Editura Paralela 45, Pitești, 2019.